

ORGANULU

LUMINAREI.

Gazeta Beserecésca, Politica, e literaria.

Cu prè Gratiosa invoientia.

Sambata

Nr. XVIII.

3 Mai. 1847

A U S T R I A.

VIENA, 18: 30 Apr. Gazetele Vienese anun-
cia o mare pierdere, ce Inalt'a Casa domnitoria
patì in acea di la 4 ore demaneti'a. Serenitatea
sa Archiducele Carolu, unchiulu Maiestatei Sale
prea Induratului nostru monarchu, nascutu in 5
Sept. 1771, dupa o scurta langedire, fù chiama-
tu dein acesta lume intru al 76le anu al vietici
Lui cei pline de marire si fapte gloriose. Au-
gust'a Casa imperatesca prein asta trista intem-
plare se aruncà intru doliulu celu mai aduncu.
Acésta pierdere, ce o pate monarchi'a, ostea, to-
te clasele poporului prein moartea acestui princi-
pe neuitatu inaintea tutuloru supusiloru impera-
ticiu pentru virtuteai eroica si rarele talente de
belliduce, nu numai intre terminii acestei impe-
ratii se va semti,— ci semti-voru acésta drepta
durece intru tote provinciele Germaniei intregi,
pentru a caria libertate, nu numai pentru a Au-
striei, acum-fericitulu in dilele amenitiatoric de
perire in fruntea tutuloru s'au ostitu. Numele lui
va custá eternu in analele tempului de curundu
trecutu.

VIENA, 10: 22 Apr. Prein Inalta Resolutiune
de in 21 apr. Comitele Franciscu Stadion
gubernatoriulu litoralului austriacu se denumi Gu-
bernatu Galicieii; ér' presidentele gubernial al Ga-
licieii, baronulu de Krieg, la postai se quietà.

CLUSIU, 9 Mai. st. n. Dela 1 Mai nu se tie-
nù Siedentia dietale. In tota septaman'a trecuta
cursera desbateri preliminaric in adunarile ata-
tu ale deputatiloru câtu si ale regalistiloru asu-
pr'a proiectului al 13 de lege, ce tractéza despre
scaunele judecatoresci urbariale. (M. és J.)

P R I N C I P A T E L E R O M A N E S C I.

BUCURFSCI, 15: 27 apr. Prea S. sa Metro-
politulu tramise un circularin catra toti Archi-
mandritii munastiriloru dein tíera, pre in carei
indémna cá, ne cautându la sum'a ce s'a arun-
catu pre fia-care munastire, fiasceecarele pentru
sine in catu le va fi puterea se contribuesca la
ajutarea nefericitiloru damnificati prein foculu de
in dioa de Pasci in Bucuresci.—Dupa alte sciri
indirecte se spune, cum ca si la Craiova s'a in-
cinsu focu in 6: 18 apr. la media-nopte in stu-
lele Dlui paharnicu C. Viisiorcanulu, fara de a-
se intende mai incolo, macar' ca si aici fù ven-
tula furiosu, ce numai osteneleloru deregatorie-

loru, in fruntea caror'a stá D. marele Logofetu,
J. Bibescu, fratele Principelui domnitoriu, este
de ase multiemi.

A N G L I A.

LONDON, 8: 20 Apr. In Camar'a Comuni-
loru Lord J. Russel desfasiurà planulu guberniu-
lui de invetiatur'a poporului, a caruia puncturile mai
de frunte le atinseramu cu alta data (Nr. VIII); si
dóue Sesiuni intregi, in 19 si 20 Apr., se ocu-
para cu desbateri vivide asuprai; inse cu tote cà
obiectulu ede mare momentu, interesulu celu de-
scepta fù atat'a de micu, catu numai cu a nevoe
se potura aduná 40 membre, far'de care numeru
nu se pote tiené siedentia. Ci dupa sciri mai noue
in 23 Apr. se acceptà cu o maioritade de 372
in contr'a la 47 voturi.

F R A N C I A.

PARIS, 7: 19 Apr. Espeditiunea principelui
de Joinville tienù scurtu tempu. In 16 Apr. luà
mandatu prein telegrafu de ase intorce la Tou-
lon, ci dein caus'a venturiloru contrarie se cre-
de, cà intorcerea nu se va poté efectué in asia
scurtu. Flot'a mediteranea inse se va mai intari.
—Sierifalu Bu-maza, dupa scirile mai noue de
in Paris, nu fù prinsu, ci se dede insusi de buna
voe, dechiarandu, cà siau implenitu rol'a de
inaintea puterei armate a Francieii.

G E R M A N I A.

MÜNCHEN, 6: 18 Apr. Pre intru un decre-
tu de Curte cu datu 23 Mart. pentru depunerea
votului calugarescu in munastirile fameesci M.
Sa demandà: 1) cà intru urmarea altoru ordine
mai vechi depunerea votului pe tota viati'a la ni-
ci o templare se nu se suferia inainte de al 33le
anu incheiatu, ér' care se aru depune almintrea
se nu se recunosca de oblegatoria inaintea Stari-
loru secularie;—2) ca depunerea nici acelu per-
petuu nici a celui temporariu votu se nu se faca
fara colucrarea unui r. Comisariu seculariu caru-
ia ise recunosce dreptulu de a intrebá pe calu-
garitia in nefienti'a defacia apreutimei, spre ase
incredentiá ore nu este ceva astringere ori adama-
nire la midiulocu, la care templare are dreptulu de
a impedeacă depunerea votului.

BERLIN, 12. Apr. st. n. In curi'a Deputatiloru
celoru trei staturi se dederu propusetiunile regie,

standu dein puntele urmatorie: 1) de proiecte de legi pentru stergerea dării de macinatu si ucisu, pentru restringerea dării de clase, si pentru intruducerea dării dupa venituri;— 2) de un impromutu spre efectuarea marelui drumu de fieru borusicu resariteanu;— 3) de acceptarea garantiei statului pentru bancurile de rate cese voru radică spre rescumpararea grentatiloru reale de pre fundurile colonicale;— 4) de radicarea unoru case ajutatorie provinciale intru tote provinciele monarchiei, si indereptarea funduriloru spre aceea trebuentiose dein casele Statului fara interesurii;— 5) despre starea finantiei mai de frunte pre a. 1847, si cospectulu administrarei financiare.

Berlin, 10: 22 Apr. In dioa trecuta si astadi se templara escesuri intristatorie pentru acesta cetate. La porti, pre uliti, in piaturu de demanctia pana sera tardiu se templara tumulturi si violentie, si numai o putere mai insemnata de trupe fu in stare de a imprestia multimea si a apară de ceva mai reu. Inse misicariile acestea nu avura nici cea mai mica colore politica ci fura ocajunate, cumu spunu, numai prein avaritia unoru vendiatori de pome de pamentu. Mai alesu boltele pitariloru fura espuse mai muloru injurii si predari. In 22 la amedia-di merse Regele urmatu de un adiutante dein castelu pan'la port'a Brandeburgu pe giosu, asemenea si celelalte membre ale familiei regie alerga in tota partile spre continerea tumultului. Vendiatorii sunt spariati, si dupa scumpete pote se urmeze lipse; cu atatu mai multu, cu catu numerulu celoru pusi suptu grigea politiei in Berlin e de 10,000, la carii se adauze si nedomerirea juniloru flecai, ce aici e preste mesura.—Dupa sciri mai noue turburarile incetara.

G R E C I A.

LONDON, 5: 17 Apr. Jurnalulu anglescu Times spune intru o scrisore dein Malta, ca afara de naile de linia Vanguard, Rodney si Albion mai plecā si alt'a numita Gitana catra Pireu, acesta insemnare adanguendu, cum ca fient'a de facia a acestei flote pote se fia de lipse dupa diferentele intre Grecia si Porta, si pentru ca Francia si Austria sunt plecate a luā parte intr' acestu lucru ci intru un modru, ce ideiloru celor'altale poteri (!) cu totulu sta in contra, de ore ce acestea nu almintrea credu, de catu cā Sultanulu fū forte vetematu de regele Otto si ministrulu seu Coletti.—Dupa scrisori dein Atena dein 11 Apr. se scie, ca ministrulu financeloru Poniropulos, ce nu de multu fuse impetitu in Camar'a Deputatiloru si pofritu a se trage la dare de sama, ci absolutu, si-dede dimisiunea. Serbatorrea scularei poporului grecescu se tienū dupa dātina la monumentulu lui Karaiskaki ci cu o insufletire mai inaltiata si in cuventari infocate ce anuncia Turciloru, cum ca grecii si acum togn'a asia fara frica sunt gat'a a cuprinde ostile barbariloru ca in lupt'a de scapare. Regele si fratele seu fura de facia la acesta serbatorria.

I T A L I A.

ROMA, 12 Apr. Cardinalele Secretariu al Statului Gizzi, carele si-deduse demisiunea, remane intru postusi suptu conditiunile aretate ca dor ire, dupa care se si demandā oscimbare de plinu in

personalulu mai inaltu al Secretariatului.—Totu atunci tienū S. Sa un Consistoriu secretu in palatiulu Quirinale, in care se preconizara unspradiece A. Ep. si Episcopi propusi de guberniulu austriacu, francescu, sardinicu, florentinu si neapolitanu, precum si pentru Statulu beserecesu si Malta. (G. Un si D. di R.)

ROMA, 21 Apr. In acesta di se serbā dioa aniversaria a intemeiarei Romei intru al 2598 anu ab U. C. Solenitatea se tienū cu ospetiu publicu la doue ore dupa amedia-di lenga vechile calde ale lui Titu. Mai multu de 800 persone de tota starea si conditiunea luara parte la acesta serbatoria, cu carea se unia un numeru nespusu de spectatori ce acursera dein tote partile cetatei; unde de odata se recitara mai multe poesii si prose asupr'a acestui argumentu patriu, neci lipsi cantarea de innuri si armonii placute spre adā varietate si splendore acestui tripudiu publicu national. (Notizie del Giorno.)

P E N I N S U L A P I R E N E A.

LISBOA, 10 Apr. st. n. Regin'a Donha Maria cerū formaliter intrevenirea armata a Angliei.—Jurnalele anglesci nu se invoiescu in spunerea modului, in carele ise promise cea ajutorentia. Unele scriu, ca doi ministri portugalicii se dusera in 9 apr. la legatulu anglescu Sir Hamilton Seymour si admiralulu Parker, si descoperira apriatu: cum ca guberniulu trebue se cada de nu va fi ajutoritu de ai sei confederati. Ci Sir Hamilton se dice cā ar fi respunsu, cum ca trupele anglesci sunt gata spre apararea familiei regie la templarea candu ar fi navalita, ci ca dein partea anglesca nu se va luā parte intr'o resistentia asupr'a misicari, ce nu are de scopu de catu schimbarea administratiunei fara de a amenitiā dinasti'a de acum. Cu acestu respunsu, se dice, cā ministrii, nici cum n'au fostu multiemiti. Alte jurnale tacu de a tari conditiuni.

Lisboa, 12 Apr. st. n. Journal des Debats publica urmatoriele: Noi luaramu in ea'sera (12: 24 Apr.) noutati importante dela Lisboa, dein care sperāmu, cum ca starea critica, ce acum de multu scutura acēsta tiēra, se apropia de alseu terminu. Regin'a Portugaliei, intru puterea tractatului de confederatiunea quadrupla cerendu intrevenirea Franciei, Angliei si Spaniei, aste trei gubernie grabira a se aratā plecate spre implenirea acestoru doriri si a osigurā despre colucrarea la acelu scopu. Regin'a oferesce insurgentiloru o amnestia completa, restatorirea Cartei, convocarea Curtiloru si un ministeriu mestecatu standu dein omenii moderati ai ambeloru parti. O parte de in incaraturile a doa navigii anglesci, unui bricu francescu si a unei corvete ispanesci, ce eran stationate in Tagu, se descarcara deintr'inselu spre a colucrā la apararea reginei si familiei regie precum si la securitatea Lisboniei ce e tare amenitiata. Nuerā indoēla, cumca insurgentii voru se accepteze propusetiunile reginei. Patru mii ispani subtu generariulu Concha luara ordine de ase portā catra marginea Portugaliei.

MADRID, 7: 19 apr. Acel'asi jurnalulu aduce sciri mai noa de acolo, dupa care imparachiarea intre Rege si Regina au incetatu de totu. Publiculu vediū cu o via si mare placere pe Rege si regina esindu astadi insociti la preamlare.

V A R I E T A T I.

PENTRU renumitul economu politicu Dr. List, ce muri in érn'a trecuta in stare misié in cea mai buna etate a vietiei spre durerea amiciloru lui, si carele nu trebuie a se amestecá cu famosulu pianistu, ce nu demultu trecú si pré la noi, inceptu ase radicá acum, ce va cam tardiu, mai multe cuvente recunoscatorie de meritele acestui barbatu. In specie, un corespondente de in Wiesbaden, asia graesce: „Fii nemultiemitori nusi cunoscú ai lorú parenti decatu dupa ce parere de reu e prea tardia. Togm'a asia e si cu un poporu usioru la minte, nemultiemitoriu, cesi bate jocu de ducatorii, parentii si suatitorii sei, seau cei mai reu, nu vrea se scia de ei si nu mai atunciasi aducu aminte de ei seau se rusinéza despre invertosiarea animeloru sale, candu aceea morita cu anim'a rupta. Un asemenea peccatu comise Germania catra Dr. Frid. List, si de nou adevéri cuventele lui Voltaire: Misiéna nostra specie asia e facuta, catu cei ce mergu pe cale batuta deapururea arunca pietri in cei ce mergu pre o cale nóua. De nu scriea Dr. List alta de catu numai celu de in urma memorial al seu si articulu' Pavez'a germana', inca meritá recunoscení'a tuturor adeveratiloru amici ai marimei nationale germane. Ce iau fostu multiemit'a, ne arata monumentulu lui celu singuratecu.

—Se vorbesce, cá poetulu si filelenulu L. Byron voru sei radice un monumentu in Missolonghi pe loculu casei in care mori la a. 1824, 19 Apr. Cas'a in sa fu de totu surupata, candu o parte dein locuitorii cetatei la asaltulu Turciloru se aruncara in aeru, ci proprietariulu loculu Poderi gratis spre radicarea acestui monumentu, si proiectulu se pare ca va afla multa placere in Anglia asia catu in scurtu va se se deschida o subscriptione. L. Byron nu e immormentatu in Missolonghi ci in cript'a familiei dein satulu Hucknall in besereca, lenga muma-sa si soru-sa. Monumentulu acest'a de se va infientiá va respunde mai multu dorirei repausatulu, decatu un monumentu lenga unii facatori de viersuri nensemnati in anghiulu poetiloru dein Abatia Westminster in London, ce il'au denegatu angustimea ánimeii beserecei anglicane.

Statistica. Dupa notiile publicate de Sinodulu dein St. Petersburg in martiu, la inceptulu anulu trecut beserec'a ruso-grecesca erá impartita in 52 Eparchii, si 12 Vicariaturi, numerandu 45 mill., 348,082 suflete de acea lege a-fara de militari, cu 35,067 besereci, 10,721 capele, imprenate cu 14 spitaiuri la 530 case de seraci. Preutimea si calugarimea intrega facea 144,298 persone: intorsi dein schismatici 11,049, trecuti dein catolici 3249, dein Protestanti 14,479, judei 2189, mohamedani 989, si pagani 1431. Schamanismulu in insul'a Kadjak la a. 1845 se stirpá de totu prein ostenelele misionariloru grecesci. Munastiri de barbati si femei erau 578. Spre invetiatur'a numai a preutimei: 4 academii, 45 seminarii si 365 scole elementarie. Venitulu celu mai insemnatu, celu trage beserec'a rusca, e darea pre lumina, ce in a. 1845 se suí la 748,083 ruble de argintu; tipografele ei adusera 32,000 ruble de arg., ér' donariile de buna voe se suira la 3,189,729 ruble de arg. Spesele spre tierenia a tota preutimeasi a sierbitoriloru subalter-

ni erau de 1,915,000 ruble de arg. De aci activ'a lorú trecea pasiv'a cu 2,054,812 ruble de arg. Beserecile se edificau de intr' altu fundu speciale.

— In Paris muri de curundu un betranu cersitoriu a-nume Nicolau Horville, cá de 70 ani, ce mai nainte fusese pictoriu in minatura, ér' acum la misiele betranetie erá obiectulu comiseratiunei veciniloru sei, carii si ei incarcati cu familia grea intru aceste dile de lipse, aflau inse modru de asi trage de la sine si ai intende ajutoriu.—Dupa cumi betranulu siedea intru o casutia de podu misié fara ferestri, in septeman'a trecuta ne esindu a-fara, mai antáiu nu luara aminte, ci mai tardiu ingriginduse si cercandulu, l'aflara in casutia mortu intinsu lenga saculu de paie cei erá de asternutu. Comisariulu de politia cercandu intre fiendrele lui afla o suma de 7000 ft. in argentu, o bancnota de 500 fl. si un numeru de argenterfi si pietri scumpe.

P R I N C I P I A

de limba si scriptura.

XVI.

Ci se ne intorcemu érasí la articlii rom. si natur'a lorú. Strainii, ce nu e de mirare, nu luara a mente, ca articlii romaniloru nu sunt numai unulu ci doi, macar' ca al doilea e facutu de in celu de antaiu, adeca: lu-le-a, si celu- cea. Vulgulu inse mai are inca si: al- a, seau $z\lambda-a$, seau $\chi z\lambda-\chi t$. Asia pre alocuri dicu: celu domnu bunu, seau $\delta o m n \delta \lambda \alpha \alpha \lambda \epsilon \delta \eta$, $\delta o m n \delta \delta' \alpha \lambda \epsilon \delta \eta$, seau $\chi z\lambda \epsilon \delta \eta$; care forme nu sunt de a se nesocoti, ori catu sunt de rustice si se paru de giosu, cá ei in limbi nici o forma, nici un cuventu potu fi despretiuite pan'a nu fi judecate dupa pretiulu, relatiunea si omogeneitatea, in care stau catra tota limb'a.

Sciutu e, cá articulu lu etc. cu pucina diferentia in pronuncia, e de odata si pronume relativu, si ca, ca pronume, in masc. sing. si plur., lu-li seau i, dupa natur'a voceloru finale scurte u si i, ne potendu formá de sine silaba intréga, cá si alte particule de asemenea natura ceru un razimu spre a se poté pronuciá. Acestu razimu e de doue forme, seau impreunandu articulu-pronume cu cuventulu de inaintei, asia catu se face un cuventu amendoue, precum: a ven-du-lu, domnu-lu domni-i, (cu tote cá cei de preste dunare variandu acum slabescu finalele articulu acum pre al numelui precedente dicundu: domn'lu, domn'li,) ér' impreunarea cu urmatoriulu cuventu e numai pentru pronume si numai candu urmatoriulu se inceptu cu o vocale,—seau premitiendu articulu-pronume un'a dein acele vocale obscure ce intr' alte limbe europesci sunt atatu de rare, seau nici se numera intre litere, cu atatu mai pucinu se socotescu a poté face silaba, adeca λ pentru pronume (z seau χz pentru articlii vulgului), candu dicemu: $\lambda \alpha \phi \lambda \alpha \delta \epsilon \mu \eta \nu \delta \eta \nu \alpha$, $\lambda \iota \delta \alpha \delta' \alpha \mu \delta - \tau \rho \delta \delta'$; de care razimu inse celelalte articlii-pronume fiendu silabe intregi nu au trebuentia, de unde si dicemu: $\lambda \epsilon \alpha \mu \delta \tau$, $\lambda \epsilon \lambda \tau \tau \epsilon \kappa$. Asia facemu si cu particulele: $\lambda \mu \iota$, $\lambda \nu \iota$, $\lambda \iota$, $\lambda \omega \iota$ deintre pronume, cu $\lambda \epsilon \delta$, $\lambda \iota$ deintre verbe, de cate ori cu cuventulu deinainte au urmatoriu nu le potemu impreuná.

De aci se cunosce, cá romanulu acestu razimu obscuru numai la intemplantu de neincungiu-rate necesitate-lu intrebuentieza, si ori in ce mo-

dm cu potentia vrea ase scutură de elu, precum face si elidendu totu deaun'a pre z si ꝥ in vorbire, de cate ori are numai ceva midiu-locire, de aci dicundu: *м'аδ λδατ δε м.кнз* in locu de: *мзλδ л. д. м.*, asia *δην, πρην* seau *δην, πρην* in locu de *δε ꝥн, πρε ꝥн, πεντρδ* in locu de *πε ꝥнтрδ* seau *πρε ꝥнтрδ*, cum adeca mai aflămu scrisu in cartile be-trane *) caror'a se cuvine se urmamu, unde au bine inscrisu, totudeaun'a, chiaru si candu grainu seau usulu de astadi mai reu, mai negramate-cu ne ar stá contra.

De in asta cauza, precum si dein acea vechia datina la Romani de a postpune forte desu pronumele demonstrative dupa nume, si care atat'a gravitate se pareá adá stitului latinu, separe a se trage acea natura a articolului nostru lu-le-a de al postpune, candu cele lalte surori dialecte cu totele-lu antepunu ca grecii. Limb'a rom. cercá un razimu pentru lu-li, silu aflá impreunandui cu numele loru deinainte, caror'a apoi negre-situ cá si celelalte a-le, ce nu aveau lipse de acestu razimu, trebuira se urmeze pentru uniformitate. Vulgulu cercá si aci aurmá asemenarea articolului cu pronumele, sii dede razimu pre z seau cu aspiratiune *χz*, precare altii spre incongiurarea sunetului obscuru le scimbara in al; si asemena trase si pre celelalte tote la aceeași norma dupa analogia. Surorile limbei rom., adoptandu O mai multu ca U intogm'a ca grecii, si ne slabindu pre i finale, n'avura lipse de ast' razimu, si asia remasera mai libere intru intrebuentiarea articlilor-pronume inainte seau dupa cuvinte.

De aci noi credemu ca precum U e mai originariu limbei vechi romane rustice, precum slabirea lui U si I finale si in celelalte dialecte romanice de si in mai mica cantitate se afla, asia si postpunerea pronumeloru demonstrative la latini si postpunerea articlilor la romani e mai originaria de catu antepunerea loru; ér' formarea articlilor si pronumeloru vulgari razimate cu z si ж si antepunerea loru e mai tardia si de odata si de un inceputu cu formarea si intrebuentiarea articlilor-pronume il-el in celelalte limbe romanice, si ille-a-ud in cea latinesca.

— De aci pote, cá si vechii gali, strabunii Baschiloru, postpuneau articlii ca si acesti impucinati nepoti ai loru, ér' deca ceialti de astadii antepunu, adevereza numai cá ori deince temple e i s'au abatutu dela usulu anticu parentiescu, ér' nu romanii, carii acestu usu, adevveratu suptu stari cu totulu altele de cum sunt cele de astadi, inea Pau impusu si altoru popora ce au traitu in midiuoculu seau vecinetatea loru: bulgariloru si albanesiloru.

*) Spre adevere numai pucine esemple de in Biblia dela Orastia de in a. 1581. Gen I, 5: — — — шн фδ δε ꝥтрδ *тѣрж* шн δε ꝥтрδ *демкнѣцж зδā ден-тзню* (sic). II, 23: шн зне адам аѣрт ѡе δε ꝥ ѡееле мѣле, шн аѣрта кѣне δε ꝥ кѣне мѣ. III, 10: *ελαδλ τχδ δωαμне азѣю ꝥ ѣю, ѣе мж тем пре ꝥ ѣе εζηт гѡл шн мж акѣнш*. — 20: шн адам кемж нѣмеле мѣрѣен салε εββα, пре ꝥ ѣе мѣма а чѡцн бнлор, etc. VII, 7: шн Ное ꝥтрж ꝥ корабѣе, шн фнчѡрѣн лѣн, мѣрѣ лѣн шн мѣрѣнле фѣѡрнлор лѣн кѣ ел пе ꝥтрδ (пентрδ) *απελε ποιѡνλѣн δε ꝥ нѣте кѣрѣте шн δε ꝥ некѣрѣте, δε ꝥ пѣε-рн шн δε ꝥ гѡате* etc.

In asta originalitate a articliloru rom., si in acea fire a poporului romanescu, luandu preste totu, de anu se plecá fara numai cu multa nevoe dela ce au apucatu la innoituri, cercămu si aflămu caus'a, ca ce romanulu in imperiulu oriental, pan'ce elementele straine nui fransera cerbicea nedomerita, macar' pusu in midiuoculu elementului grecescu, dela carele singuru pre atunci potea se suferia influentia, nu numai nusi scimbá natur'a articliloru sei de ai postpune, ci o si impusera gentiloru schiaesci caror'a le dederá si numele, ce pan'astadi le remasera ori catu se nevoescu al derivá de aicea. Acestei originalitati si naturi neplecate avemu de a multiemí tienera limbei si necorumperea formeloru pan'astadi, mai multu de catu in surorile ei dein provinciele italice, galice, ispanice, ce deapurezza au statu in legatura cu limb'a latina in literatura, besereca si cancelaria, candu dein contra limb'a rom. in Dacia vechia inca dela seclulu III, ér' preste danere dela inceputulu al lui VII fu cu totulu taiata de acea influentia poterosa, ce esereca totu dea un'a limb'a beserecci, cancelarieloru si invetiatiiloru in limb'a poporului, vulgului.

Cese tiene de natur'a articolului aldoilea: ce-lu-cea, astadi nuse intrebuentieza, ca si articlii vulgului, far' numai inainte adiectiviloru si a cuvinteloru ce tienu loculu acestor'a, a caror'a locu si almintrea firesce edupa substantivulu, precum in esemplele citate si in acest'a: omenii cei dein casa. Cartile vechi *) inse, si Mocanii Transilvaniei dicu si cum anu scrisu mai susu: *celu domnu bunu*, adeca inainte substantivului. Dar' si candu se intrebuentieza dupa substantive, ne cu acestea ci cu adiectivii urmatori si locutiatorii loru se socotescu legati. Asia catu intr'a-deveru nici se poate dice preste totu, cum ea romanulu nu pote pune articolulu inainte numelui ci numai cánu pote pune pre lu-a inainte numelui de antaiu; elu togm'a nu pote pune pre ce-lu-cea si pre cei vulgari almintrea fara numai totu dea un'a inainte. Deunde potemu dice cá avemu doi articli: unulu orginariu ce totu dea un'a se pune si se lega cu numele deinalte: lu-le-a, si altulu derivatu, carele de si se intrebuentieza mai multu cu adiectivii si adese ori e superfluu, totusi numai inainte numeloru se pote pune.

*) Gen. XVIII. S: *αδδεε οϋντ шн λάρτε, шн чελ вн (цел) φηλннтѣ лѡр*. — D: *знѣрж лѣн οϋнδε εμδιарѣ та сара ελ рзεпδнсе: ꝥ чελ корт*.

Provocare.

De in anii 1644 si 1645, anumitu dein dilele lui G. Rakotzi I, deslegandu pan'acum ca la 30 de scrisori scrise cu litere ascunse, de ora ce-mi e propusulu pre acestea ca celea mai credentiose si mai scumpe monumente desprestarea necurmáteloru batai si nedereptati de atunci precum si de tota starca morale, prudente si politica, ale aduná, splicá si dá afara, prein acést'a cu totu respectulu provocu pre toti invetiatii, librarii si archivarii, adunatorii de diplome vechi etc., se bine voiésca ami impartasi ori epistole, scrisori etc. scrise cu litere ascunse bine copiate celu multu pana la capetulu lui Juniu a. c.

Belgradu 6 apr. 1847, Dr. Aug. Ötvös.

De in, „Istori'a Girondistiloru“

de A. de LAMARTINE.

XX.

Omenii partidei constitutionale credeau că în 22 ar trebui se meargă în ședința Jacobinilor, ca se le stemperă esaltatiunea. Barnave, Siéyès, La Fayette se aretara acolo și prestara juramentul fidelității către națiune.

Când a intrat Camil Desmoulins la Jacobini, Robespierre era pe tribuna. Nemesuratul credință ce perseveranța și incoruptibilitatea castigara acestui june orator la popor implu desu auditoriul nocturn în pregiurul său. „Nu sunt io, dice elu, care asi numi evenimentul acesta un desastru. Dioa acest'a e cea mai frumoasă a Revoluțiunii, deca o sciti prede și ave folosi de ea. Regele spre asi parasi postulul a alesu momentulu tutuloru periculeloru nostre dein launtru și dein afara: Adunarea e descredentiata; alegerile prosime agita spiritele, emigratii sunt la Coblenz, Imperatul și Regele de Sveti'a sunt la Bruxelles; semenaturele nostre sunt mature spre a nutri armatele lor: ci trei milioane de omeni sunt în petiore în Franca, și lig'a Europei va fi usioru invinsa. Io nu am frica de Leopold nici de Regele Svetiei; ce me inspaimenta e numai, ce se pare a reasigura pe toti ceilalti: aceea e ca de ast' demanetia toti inimicii nostri afecteza a grai pre o corda cu noi. Tota lumea e reunita, toti au aceeași facia la vedere. Deci nu toti potu senti aceeași bucuria a fugai unui Rege care avea venitu de 40 milioane, care despunea despre tote starile și care le lasa incredentiatoru sei și inimiciloru nostri. Mai sunt inca tradatori între noi, mai sunt inca cointielegeri între Regele fugitivu și acesti tradatori remasi la Paris. Cetiti Manifestulu regale, și complotulu vi-se va desvelu întregu. Regele, Imperatul, Regele Svetiei, d' Artois, Condé, toti fugitivii, toti lotrii voru a înainta asuprane. Va aparé un Manifestu parentesc; Regele ne va vorbi în acela de amoresi, de pace, togma și de libertate; în acelu tempu tradatorii dein capitale și despartimente ve voru zugravu, dein partesu, că pe nesce omeni ai resboiului civile: se voru impaciu; și Revoluțiunea se va nedusi în aste imbracisari perfide a unui despotismu ipocritu și a unui moderantismu nefricosu. Uitative la Adunare! ea astadi în done dieci decrete numesce fug'a Regelui o rapire. Cui va incredentiá ea salutea poporului? Unui ministru a lucrurilor dein afara, subtu paz'a unui comitetu diplomaticu. Dera, cine e acestu ministru? Un tradatoriu pe care n'asi inceta de a vilu denuncia, persecutorele soldatiloru patriotici, razimulu oficiariloru aristorati. Ce e comitetulu? Un comitetu de tradatori, compusu dein toti inimicii nostri mascati în patrioti. Si ministrulu lucrurilor dein afara, cine e elu? Un tradatoriu, un Montmorin, care, numai o luna edecandu v'au dechiaratu o adoratiune perfida a Constituțiunii. Si Delessart, cine e? un tradatoriu caruia Necker sia lasatu paliulu de ipocrisia spre a cooperi comploturile sale! Nu vedeti voi prein aceea coalitiunea tutuloru acesti omeni cu Regele și a Regelui cu lig'a europeana? Ea va se ne nedusiésca! Numai de catu veti vedé intrandu în asta sala toti acesti omeni de 1789, mai mare,

generariu, ministri, oratori! Cum veti scapa? Antoniu, (purcese densulu facundu alusiune la La Fayette), Antoniu comenda legiunile ce voru se invinga pe Cesare, și Octaviu nepotulu lui Cesare comenda legiunile Republicei. Cum nu va se piera Republica? Ne spunu despre necesitatea Reunirei nostre! Ci candu Antoniu veni a osti alaturarea cu Lepidu, și toti tradatorii libertatii fura reuniti cu aceia ce se diceau aperiatorii ei, nuremase mai multu lui Brutu și Casiu de catu a dá siesi morte! La acest'a ne duce asta unanimitate ficta, asta reconciliare perfida a patriotiloru! Asia e, eta ce ve pregatescu! Io sciu că incumetandu a desveli aste comploturi ascutiți în contrami mii de spete! io sciu sortea ce mi-se pastreza. Ci, de ora ce eram de abia bagatu în sama în Adunarea Natiunale, între primarii apostoli ai libertatei, mi-dau viati'a sacrificiu adeverului, omanetatei, patriei, astadi candu o bunavointia universale, atatea probe de consideratiune, de alipire mi-resplatira întru atati'a acestu sacrificiu, io voi recepe ca o binefacere o morte ce me va impiedeca se fiu martorul atatoru rele. Io procedu în contra Adunarei, ca și ea se proceda în contra mea!“

XXI.

Aste cuvinte combinate cu astuti'a spre a arunca aliatulu prepusulu în animi, fura acceptate ca un testamentu de morte a unui martiru a libertatei. Lacrimele immuiara ochii tutulora. „Noi murimu toti cu tine,“ striga Camil Desmoulins intenliendusi lui Robespierre braciales deschise ca de imbracisare. Asta anima usiora și mobile se lasa a se purta de tote venturile entusiasmului.—Optu sute de persone se radicara cu densulu și prein a loru aplecatiune, gesturi, inspiratiune spontanea și unanima oferira unulu dein celea mai impuitorie tablouri al puterei cuventului, al pasiunii și al circustariloru preste un poporu adunatu. Dupa ce societatea a juratu totu cate unulu de a scuti viati'a lui Robespierre, se anuncia sosirea ministriloru și a membriloru Adunarei care se impartasisera în Clubulu de 89, și care veniau a se infrati în pericolulu patriei cu Jacobinii.

„Domnule presidente, striga Danton, deca tradatorii voru incumeta se se arete în aintea nostra, predu remasiela solene de ami duce capulu pe un siafotu, ori de a proba că capulu loru va trebui se se de giosu la petiorele natiunii pe carea densii o insielara.“

XXII.

Ser'a, Adunarea Natiunale descuta și adopta un proiectu de adresu către Franca asa conceputu: „Un crime mare s'a cumesu: Regele și familia s'au rapitu (la asta fictiune prolongita a pretensei rapiri ai Regelui crumpu marmure; intieptiunea Adunarei le nedusia): ci reprezentatii vostrii voru triumfa de tote picdecele. Franca va se fia libera, ea va fi: Revoluțiunea nu va dá inderetru. Noi la inceputu am mantuitu legea decretandu ca decretele nostre voru fi insasi legea. Noi salvamu natiunea trimetiendu la armata o reintarire de trei sute mii omeni. Noi salvamu ordinea punendulu supu garanti'a zelului și patriotismului cetatieniloru intrarmati. În starea acest'a asteptamu inimicii no-

stri.....Intru o scrisore dictata Regelui prein aceia, carii se impoterira de amarei, ve acusa, se acusa Constitutiunea, se acusa legea de impunitate dein 6 octobree! Natiunea e mai drepta: ea nu acusa pre Rege cu crimele strabuniloru sei. (Batu in palme). Ci acestu Rege a prestatu juramentu, in 14 iuliu, Constitutiunei acesteia; datusi au dar' invoela la un perjuriu? Se arunca pre asia disii factiosi scimbarile facute in constitutiunea regatului? Cati-va factiosi? nu e destulu: noi suntem doue dieci si siesa milione de factiosi (mai batura in palme)! Noi amu reasiediatu tote poterile; noi amu conserbatu monarchia pentru ca o credemu utila Franciei. Noi o am reformatu fara indoela, ci acest'a espre a o scapa de abuserile si escesurile ei. Noi am lasatu 50 milioane peanu pentru legiuit'a stralucire a Tronului. Noi ne amu reserbatu dreptulu, de adechiará resboiu; noi nu amu voitu ca sangele poporului se se tiena de ministri. Franciloru! tote poterile sunt organizate. Tota lumea e in postulu seu. Adunarea priveghiéza. Numai de voi in-sive se ve temeti, deca drept'a vostra emotiune —miscare—v'ar duce la desordine. Poporulu ce va se fia liberu trebue se fia nepassionatu in aste crise mari. Uitative la Paris! imitati capital'a! Tote mergu acolo pe mersulu ordinariu. Tiranii vor fi insielati. Ca sese aduca Francia subtu jugu, ar trebui nimicita natiunea intréga. De va incumeta se o cerce despotismulu, va fi invinsu; au, de va triumfa elu, nu va triumfa de catu preste ruine." Aplausuri unanime si repetite urmara lectur'a acest'a.

Siedenti'a, spensurata pana ntr'o ora, s'a deschisu la noa ore si giunetate. Agitatiune mare se manifestá de in tote partile salei. Elu e arestatu! elu e arestatu! Aste cuvente se repandescu in tote bancele, si in sala pela tribune. Presidentele anuncia ca a receptu un pachetu ce cuprende mai multe bucati, per care va se le cetesca. Comenda abstinerea de totu semnulu de aprobatiune au improbatiune. Densulu deschide pachetulu si cetesce in midiu loculu unei profunde taceri epistolele municipalitatei de Varennes si Sainte-Menchould aduse de M. Mangin, chiralgulu dein Varennes. Adunarea numi trei comisari, alesi dein sinui, se mérga spre asigurarea re-ntorcerei Regelui la Paris. Cesti trei comisari sunt: Barnave, Péthion si Latour-Maubourg. Densii pléca numai de catu spre asi implini missiunea. Se lasamu pe un momentu Parisulu in emotiunile surprinsului, abucuriei si a maniei ce fug'a si arestarea Regelui au escitatu acolo.

XXIII.

Noptea a trecut la Varennes pentru Rege si pentru poporu in palpitarile de sperare si terore. Pana ce pruncii dormeau, apasati de osteneela unui drumu lungu, aunei dile ardietorie, si fara grige despre aloru sorte, Regele si Regina, paziti cu ochii prein municipalii de Varennes, se petreceau cu vorbire incetu despre aloru situatiune infioratoria. Pi'a loru sora, principé-sa Elisabeta, se rugá lenga ei. Regatulu ei, era in ceriu. Ea nu remanea la curte, unde era straina prein pietatesi si renunciare si de tote place-rile, de catu ca se se devoveze fratelui. Ea nu si-lua parte de catu dein lacremele si tribulatiunile tronului.

Captivii erau departe se despereze inca. Ei

nu se indoéau ca D. de Bouillé, inscientiatu a buna sama prein vreunulu dein oficiari pre carii i-au pusu pre calea Regelui, se nu fi mersu tota noptea spre ajutoriulu loru. Ei atribueau intardi-areea lui necesitatei de a renni poteri de ajunsu pentru imprestiarea gardelor natiunale chimate la Varennes prein sunetulu tocei; deci petotum-inutulu l'asteptau selu véda aretanduse, si cea mai mica miscare a poporului, celu mai micu sunetu de arme in platea dein Varennes lise parca ca nunciulu sosirei lui. Curirulu tramesu la Paris prein municipalitatea dela Varennes spre a capata ordinele Adunarei plecase numai la trei ore demaneti'a. I-trebuea doue dieci ore ca se ajunga la Paris, atat'a spre reintorcere. Tempulu de a convocá Adunarea si dea delibera inca nu potea luá mai pucinu de trei au patru ore. D. de Bouillé avea de ra celu pucinu patru dieci ore spre naintare preste ordinele Adunarei. — —

XXIV.

Ajutantele de oste al D. de La Fayette, D. Romeuf speditu prein acestu generariu si aducatoriulu ordineli Adunarei, ajunse in Varennes la siepte ore si giunetate. Regina, carea l'a cunoscutu, i-au facutu infruntarile celea mai patetice pentru odios'a missiune cu carea l'ainsarcinatu generariulu seu. Domnulu Romeuf cercá in vanu ai stempera interitatiunea prein tote semnele de respectu si de supunere ce potea suferi rigoarea ordinelu sale. Regina amarita, trecundu dela invective la lacrimi, dede cursu liberu desperarei sale. Candu D. Romeuf a pusu giosu ordinela scrisa de catra Adunare pre patulu in care repausá Delfinulu, Regina luá chartia, o aruncá giosu si o calcá in petiore dicundu ca o asemenea scrisore ar spurca patulu fiului ei., In numele salutei vostre si al gloriei vostre, Domna, i-dise oficiariulu june, domnitive durerea. Voirecati ca afara de mine altulu se fia marturu de asemea accesuri de desperare?"

Se iniutiuan pregatirile departarei de frica, ca trupele Dlui de Bouillé se nu vina a strimtorá cetatea au ataiá drumulu. Regele intardiá catu potea. Tota minut'a castigata asupr'a rentocerei dá possibilitate de scapare: elu disputá minutele un'a cate un'a dela pazitorii sei. In momentul suirei in carutia, un'a deintre femeile Reginei faciarione despusetiune grea si subita. Regina se retragea a mérge fara dens'a. Ea se invoí numai la amenitiarile de violentia si la strigarile poporului nepatiente. Ea n'a voitu se puna cineva manule pe fiulu ei. Ea l'a presu in bracia, se sui in carutia, si cortegiulu regale escortatu de trei au patru mii de garde natiunale, se inderepta incetu catra Paris.

Inscientiare literaria.

De curundu esira de suptu tipariu urmatori-
ele doue carticele popularie, ce le recomandam
onoratului publicu spre luare aminte binevoitoria:

Δεκαετηρίς της δεσποε βίνας προς φοροδρα σκοταλε-
λοφ σπησι, Βλακ, 1847, Κλδζ Ι. Τίλυ, in 8.
leg. 10 χρ. c. m.

Δεκαετηρης σκδρτζ α περι αρδελαδλδ, κδ αρρε-
εζρι ωι ρζ:αδκδρι, Βλακ, 1847, Κλδζ, Ι. Τίλυ,
in 8. leg. 12 χρ. c. m. cu o mapa colorata.